

СТАНОВИЩЕ

за научно-преподавателската дейност на участничките в обявения в Държавен вестник бр. 9 / 2.02.2016 конкурс за **доцент** по професионално направление **2.1. Филология (Славянска филология. Теория на превода)**:

1. Д-р Йорданка Трифонова Николова, гл. ас.
2. Д-р Радост Железарова, гл. ас.

Йорданка Трифонова Николова участва в конкурса от позицията на гл. асистент в Катедрата по славянско езикознание, където е назначена през февруари 2014 г. по чл. 68, ал.1, т. 3. Възпитаничка е на Софийския университет "Св. Климент Охридски", където през 1975 г. завършва специалност Славянска филология. Научната ѝ специализация и реализация са свързани главно с Института за български език, в който последователно работи в *Секцията по славянско езикознание* (1981 – 1993), *по социолингвистика и статистика* (1993 – 2001) и *по лингвокултурология* (2001 – 2014).

На разностранната ѝ професионална реализация съответства многообразието в тематичната насоченост на научната ѝ дейност, представена чрез публикациите за участие в конкурса. В списъка на публикациите са включени издадените в периода 1993 – 2016 г. трудове, вкл. под печат, тъй като дисертацията е защитена през 2012 г. Част от докладите (№ 1,4,5,6), изнесени на коференции (1998 – 2014), са тематично свързани с дисертационния труд, също и публикация № 19. Два от докладите (№ 8 и 9) са публикувани като статии.

Като основен труд, с който Йорданка Трифонова участва в конкурса, основателно е посочена монографията "... от своя зов аз слушам ек... Чешки и словашки прочити на Яворовата лирика". ИК "Труд", 2016, 150 с. Трудът не само има пряко отношение към направлението, по което е обявен конкурсът, но е свидетелство за интереса на авторката към проблематиката на художествения превод. Четири от публикуваните статии (№ 6, 8, 11, 14), както и издаденият в съавторство *Римно-комбинаторен речник на П.К. Яворов* (2000), също се опират на изследванията върху поезията на Яворов. Изборът на обекта и предмета на изследване е ясно мотивиран от наличните преводи, различно разположени във времето, специфично възприемани и предадени с помощта на чешки и словашки език. Това дава възможност да се проследи влиянието на близкородствеността на двата славянски езика. Особено значение има обобщеният портрет на преводачите, изграден въз основа и на социолингвистичен аспект. Приносен характер не само за превода има трета глава *Гласът на Яворов и ехото на преводачите*, изградена върху постулираната от Ю. Лотман идея, че "в поетическия текст слушателят или читателят трябва да установи каква е съвкупността от кодовите системи, които

регулират текста, който му е предоставен ..." (с. 84), в която се разглеждат особеностите на графиката, лексиката и синтаксиса на текста с оглед на преводните решения.

Филологическите познания на Йорданка Трифонова и задълбоченият анализ на преведената Яворова поезия ѝ дават възможност да направи изводи и обобщения, които са своеобразен принос и към историята на българската литература (напр. за графиката на Яворовия стих). Отнесеността на монографията към историята на превода всъщност е конкретизирана върху историята на преводите на Яворовата поезия.

Изчерпателно представените 35 публикации (от последните 20 години) свидетелстват за разностранните научни интереси на Й. Трифонова, проявени към осем езиковедски специалности, вкл. към теорията на превода. Те включват широк спектър от статии с приноси в областта на *семантиката* (№ 2, 3, 4), в които в съпоставителен план са изследвани "старите" пространствени глаголи в българския език, като е очертан българският "пространствен глаголен модел", а също и глаголите за положение. Три от статиите в раздела *стилистика* са посветени на вербалния хумор в политическия дискурс (№ 9, 10) и на осмиване чрез името (№ 7). Лексиколожките и лексикографските изследвания разглеждат проблематика, свързана с лексикографската интерпретация на *урбанонимите* (№ 16, 17), *екзонимите* (№ 18), *собствените имена* (№ 22), а също и *заетата лексика*. Принос към съвременната лексикографска практика представлява студията № 42, която обобщава особеностите на традиционната двуезична славянска лексикография с оглед на изискванията на съвременната е-лексикография, обогатена от изградената българска лексикографска теория в нейното отношение към лексикографските традиции на другите славянски езици.

Преподавателската квалификация на Йорданка Трифонова включва дейността ѝ като хоноруван преподавател по практически чешки език (от 1981 год.) и като гл. асистент от 2014 год. в Катедрата по славянско езикознание. Не е ясно съотношението между ръководените 23 дипломни работи и периода след 2012 г., когато в качеството си на *доктор* е имала право да ръководи дипломни работи.

В периода 2002 – 2013 г. участва в седем проекта, осъществени главно от Института за български език, като в два от тях Софийският университет "Св. Климент Охридски" се включва като партньор.

Радост Ангелова Железарова участва в конкурса от позицията на главен асистент (от 2008) в Катедрата по славянско езикознание, където освен занятия по практически чешки език чете лекционни курсове по теория на превода, по техника на

филологическата работа, като провежда занятия и по конферентен превод в зала от/на славянски езици. След завършване на специалността *Славянска филология* (профил бохемистика) през 1990 год. работи като редактор-уредник на сп. "Съпоставително езикознание", орган на двата филологически факултета на СУ "Св. Климент Охридски" (1991 – 2008). След назначаването ѝ на преподавателска длъжност Р.Железарова продължава като *отговорен секретар* много активно да работи в редколегията на списанието, което за нея е своеобразна школа за професионално и научно израстване. Общият ѝ трудов стаж е по специалността.

В периода 1988 – 2015 год. е била многократно на специализации главно в Чехия, а също и във Вроцлав (Полша), Братислава (Словакия), като редовно участва в Семинара за чуждестранни бохемисти, организиран от Съюза на чешките писатели в Прага (1996 – 2011), а в периода 2011 – 2015 год. – в Семинара за бохемисти преводачи (Чехия).

Научноизследователските ѝ интереси и занимания са тясно свързани с преподавателската ѝ дейност. Сред представените 37 научни изследвания и около 30 рецензии, анотации и хроники, Радост Железарова основателно отделя 18 публикации от периода след защитата на дисертационния труд (2003 г.), които са тясно свързани с профила на обявения конкурс. Сред тях основно място заема монографията *Лингвистични проблеми и грешки в превода от славянски езици на български* (170 с.), издадена през 2016 г. след обсъждане на ръкописа в Катедрата по славянско езикознание. Идеята за обекта на изследването е подсказана от преподавателската ѝ дейност, вкл. теория на превода, като ексцерпираният материал, подложен на анализ, е от публикувани преводи, учебни преводи на студенти и от занятията по практически чешки език.

Всъщност интереса си към сравняването на чешки и български, както и търсенето на семантична еквивалентност, което има пряко отношение към превода, Радост Железарова заявява още с дисертационния си труд "Прояви на лексикална асиметрия между българския и чешкия език", (публикуван през 2016), в който включва речник на лексеми от двата езика, които илюстрират лексикалната асиметрия.

В монографията е застъпена идеята за връзката между теорията на превода и практическото изучаване на чужд език. вкл. екстралингвистичната информация за страната и народа, носител на езика, което осигурява т. нар. фонові знания, необходими при превода. Изследването на българския като преводен език е насочено към сходствата и различията между чешки и български, обусловени от славянската им

общност. Анализът на обобщените грешки при превод от чешки, руски, сръбско-хърватски, отнесени към отделните езикови равнища, дава възможност да се обобщят параметрите и спецификите, обект на контрол в чуждоезиковото обучение.

Изводите и обобщенията свидетелстват, че изследването не е самоцелно търсене на грешки у преводачите, а е насочено към работата с бъдещите филолози, журналисти, редактори и преводачи. Като опитен преводач, Р. Железарова се отнася с уважение към преводаческата дейност, но осъзнава и нейната отговорност. Особено значение има насочването към родния език като преводен, чието владение е абсолютно необходимо и предполага наличие на висока езикова култура. Специалното внимание, отделено на редактирането, несъмнено е мотивирано от дългогодишната ѝ дейност като отговорен редактор на "Съпоставително езикознание".

При разглеждане на интерференцията, основателно се обръща внимание на т. нар. псевдоомоними, които често неточно се определят като *междуетикови омоними*. Буквалният превод (буквализмът) и "необоснованото словотворчество" са изведени като основни проблеми на преводача, тъй като преводът "не е последователно възпроизвеждане на всяка дума поотделно", а предаването на отделните езикови елементи е недопустимо извън зависимостта им от контекста. (с. 87).

Изследването постига поставената цел – да помогне на преводачите творци с надеждата, че ще бъде полезно в личен план на всеки бъдещ преводач, и в методически план – в чуждоезиковото обучение по славянски езици (с. 9).

Девет от публикациите са посветени на отделни особености на превода, като доразвиват и допълват проблематиката на монографичния труд. В съпоставителен план са разгледани фразеологизмите в чешки език (№ 1) с оглед на превода им на български, като е обърнато внимание на словоредните им особености. На интерференцията при производните думи с еднакви или подобни форманти е посветена публикация № 2, на езиковата култура на превода – № 3,4, на редактирането – № 5. В две от публикациите са изследвани конкретни преводни текстове, публикувани в изданията на "Бохемия клуб" (№ 7) и преводите на Дебелянови творби на девет славянски езика (№ 8). Важно значение за превода има статията за лексикалната съчетаемост с оглед на допусканите грешки в превода.

По-опосредствано отношение към теорията на превода имат статиите, в които в съпоставителен план се разглеждат въпроси, свързани с лексикологията (№ 9, 10, 15, 16, 17) и с езиковата култура (№ 11, 12, 13).

Значително място в дейността на д-р Р. Железарова заема редакторската дейност, която има отношение към теорията и практиката на превода (IV. 1.2.3.) и обхваща речници, сборници, монографии и научна периодика. Десет от участията ѝ в научни форуми са свързани с теорията на превода. Освен в проекти, свързани главно със "Съпоставително езикознание", Радост Железарова се включва в четири научно-изследователски проекта.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

1. Участничките в конкурса, чието образование и специализиране са различно разположени във времето, са защитили дисертационен труд и имат преподавателски стаж в Катедрата по славянско езикознание.

2. Научната им продукция, която убедително мотивира участието им в конкурса, има различно отношение и връзка с профила на доцентурата. Докато Й. Трифонова е представила приноси в осем области на езикознанието, като освен монографията четири от публикациите (№ 11, 13, 14, 15) имат пряко отношение към теорията на превода, Р. Железарова целенасочено и трайно доказва своя интерес към теорията на превода – с дисертационния си труд, със специализациите си и с научната си продукция, ориентирана предимно към теорията на превода, към която имат отношение и лексиколожките ѝ изследвания.

3. Преподавателската дейност на д-р. Й. Трифонова включва участие главно като хоноруван преподавател по практически чешки език и като гл. асистент от 2014 г. по чл. 68. ал. 1, т. 3. На Р. Железарова от 2012 г. са възложени лекции по Теория на превода и по Техника на филологическата работа. По нейна инициатива е създадена факултативна дисциплина по *Конферентен превод в зала от/на всички изучавани славянски езици*, обособена като избираем модул, който осигурява допълнителна квалификация по *конферентен превод*, вписвана в дипломите.

4. При д-р Р. Железарова съществуват тясна връзка и взаимозависимост между преподавателската и научноизследователската дейност. Проблематиката и целите на публикуваните трудове са "подказани" от работата със студентите, а приносите в тях имат практическо приложение в преподаването.

Препоръчвам на членовете на научното жури да изберат гл. ас. д-р Радост Ангелова Железарова на академичната длъжност **доцент** по направление 2.1. Филология (Славянска филология. Теория на превода).

18. 06. 2016 г.

проф. д.ф.н. Василка Радева